

Orient-Occident

SUSANNA RAFART

ASSAIG

Walter Burkert, *De Homero a los Magos. La tradición oriental en la cultura griega*. Traducció de Xavier Bru. Quaderns Crema. Barcelona, 2001.

Quatre conferències dictades l'any 1996 a la Universitat degli Studi de Venècia són l'origen dels assaigs aplegats en el llibre. Burkert atribueix a l'esclat del romanticisme la separació entre l'obra d'Homer i el món oriental. Un recorregut succint per la historiografia del segle XX ve a demostrar els lligams entre l'escriptura cuneïforme i la seva cultura i l'èpica grega. A pesar, però, que el *Gilgameix* prové d'una llarga tradició escrita i que l'èpica grega té un fons bàsicament oral, les semblances, per a aquest estudiós, són molt clares: un tret tan homèric com l'ús de l'epítet èpic es troba ja en la poesia narrativa ugarítica. Els textos que ens ha llegat l'antiguitat sovint imposen la seva brillantor en el present. El *Poema de Gilgameix* (del qual existeix una versió en castellà traduïda per Federico Lara Peinado i, aviat, en català, unes versions del desaparegut Segimon Serralonga) evoca la figura mítica del rei d'Uruk (2650 aC). L'heroi sumeri s'enfronta als grans temes de la vida humana i reflecteix el combat amb els déus en contra de la pròpia mortalitat. Les relacions que s'estableixen entre l'home i la divinitat es poden resseguir en l'epopeia homèrica, així com deixen la seva herència en la vida de Xipre. D'aquesta manera l'estudiós posa llum sobre fragments poc aclarits de les obres gregues, com és ara un ritu de pregària femenina per demanar la tornada segura del fill: amb les modificacions culturals convenients i mínimes aquesta escena té el seu paral·lel en el text mesopotàmic. Així, l'autor rectifica aquella tradició historiogràfica que només té en compte la tradició indoeuropea o micènica per analitzar la *Ilíada* i l'*Odissea*, oferint un marc cultural més ampli i global.

Després de revisar totes les coincidències de forma brillant i de justificar els seus sistemes de transmissió a través de l'ensenyament, entre d'altres (confia en un coneixement de traduccions aramees a l'escola grega, i en el record del que queda quan ja s'ha oblidat tot, tal com ens plantejava no fa gaire la senyora Jacqueline de Romilly a propòsit de l'aprenentatge, l'*arma virumque cano* que se'ns grava com un senyal de memòries perdudes), fa una crida als especialistes per tal que atenguin aquestes veritats.

La Grècia clàssica ha estat analitzada per l'assagista Walter Burkert

Com tants d'altres textos crítics (Bowra, Curtius...) és possible que les precisions de Burkert responguin una mica a una pregunta que tots ens podem fer a través de Calvino, i en general per a qualsevol clàssic universal: "Quantes Odissees conté l'*Odissea*?"

El segon capítol està dedicat a les afinitats entre la filosofia grega i els models més antics, caldeus, hebreus, hindús, iranians o egipcis. Un matis eficaç a favor de les relacions internacionals, de cosmogonies compartides i de transvasa-

ment d'idees sense altres intervencions. Avui ningú no discuteix el substrat que hi ha rere el platonisme, tot i que, durant el segle XIX, la tradició va fixar-se només en les conclusions negatives de Zeller, sense tenir en compte descobriments posteriors. L'autor demostra com, anant més lluny en les aportacions posteriors, molts dels nostres conceptes de divisió entre el món occidental i l'oriental poden trontollar. Aquest fet, situat en el nostre context, és especialment interessant, i l'autor en dóna testimoniatge

amb l'aparició de l'*Atenea negra*, de Martin Bernal, i de la certesa que el món grec no era més avançat que d'altres. La similitud de cosmogonies, principis matemàtics i astronòmics apunta a uns contactes culturals molt sovintejats.

El tercer assaig explora els camins en l'estudi de l'orfisme com a corrent religiós i la visió que se'n tenia entre els estudiosos, relativitzada per descobriments que es fan a partir del 1962. La fascinació del món d'Orfeu, en l'àmbit literari i filosòfic, justifica el passeig per

les cultures de l'Àsia Menor en la comprovació d'uns rituals connectats amb allò que representa una temptativa més profunda de religiositat grega. L'autor revisa tots els estudis fets des del segle XIX, en què el tema va adquirir una gran importància i analitza les troballes que han commugut la concepció més primitiva entorn d'Orfeu i els seus papers.

Finalment, el darrer assaig dóna un cop d'ull a les relacions entre Pèrsia i Grècia en relació amb els *mags* (mot de procedència iraniana). Novament aquí s'accentua el fet que els grecs no vivien aïllats culturalment i que Aristòtil tenia interès pels savis *bàrbars*, tot i l'evident domini que els mateixos grecs exerciren sobre el Mediterrani. El desconeixement i distorsió de la saviesa iraniana i en especial de Zaratustra ha fet que no es pugui saber del cert l'efecte que aquest corrent tingué en la cultura clàssica. Burkert relaciona la idea de la nostres cultures de *pujar al cel* amb una casa celeste per a les ànimes dels difunts, sempre que en siguin mereixedors. Aquesta creença provinent de l'espiritualitat zoroàstica és distinta de la visió més fantasmagòrica d'un Hades o submón propi també del *Gilgameix*. L'autor es pregunta si la transmissió d'aquestes idees va córrer a càrrec dels *magoi* que conegueren els grecs. Plantejaments d'Anaximandre o d'Empèdocles sembla que apunten a la influència de tots dos mons, fins i tot després de Salamina.

La visió enriquidora i generosa de l'especulació històrica en la recerca d'un fons multicultural molt més complex del que ens ha arribat a través del textos clàssics, fa de la lectura del llibre un repte intel·ligent.

ASSAIG

Joan Garí, *Les hores fecundes*. Bromera. Alzira, 2002.

Potser pel fet gens difícil de contrastar que els dietaris no siguin moneda habitual de la nostra literatura, cada cop que n'apareix un cal justificar-lo o, com a mínim, embolcallar-lo amb un seguit de paràmetres que el facin entenedor, i no en el seu contingut, que això vindrà després, sinó en el mateix concepte de l'obra, en tot el que significa i en tot el que per força ha de portar implícita la gosadia d'escriure un dietari en els temps que ens toquen en sort. Potser aquesta no-proliferació d'obres similars per poder comparar o la mateixa curiositat i l'afany de tenir-ho tot controlat i ben guardat amb un pot de vidre transparent retulat amb una etiqueta que identifiqui a la perfecció el seu contingut fa que obrir un dietari sempre sigui una sorpresa que es barreja amb la curiositat d'explorar el cervell i les idees d'un altre exposades sense artificis ni subterfugis li-

teraris i creatius que n'emascarin l'essència.

Els motius per escriure un dietari també són força diversos. En aquest cas, Joan Garí justifica el seu (que va guanyar el premi Mancomunitat de la Ribera Alta 2001) com una lluita contra el temps. És clar que aquesta lluita contra el temps també es converteix sovint en un intent més o menys desesperat o angoixant de guarir les ferides i els atacs que aquest temps enemic deixa en la pell del dietarista com una marca evident de la lluita, convertint tot el cicle en un cercle que s'autoalimenta sense descan ni mesura. Escriure sobre el temps que passa fereix i provoca noves escriptures mentre es reben noves ferides. En qualsevol cas, Joan Garí fa seva la necessitat que apuntava Geog Christoph Lichtemberg de artigar el temps i ell ho fa amb la intenció gens secreta de fixar els detalls d'aquest temps que se li escapa, apuntant així la

possibilitat que sigui tan important la memòria d'un fet com el fet en ell mateix. Recordar és, doncs, l'objectiu final sense oblidar, però, el fet puntual i sovint gens rellevant que porta implícita la tasca de *matar el temps* sense finalitats concretes, només pel plaer íntim de fer-ho, una barreja de transcendentalitat i banalitat gens menyspreable que porta implícit el conjunt de la realitat en què vivim i que fa que un dietari com aquest sigui l'alternança més o menys equilibrada entre pensaments profunds i gestualitats d'una superficialitat aparent i gens banal.

TEMPS MASSA PROPER

De fons, com a concepte per donar-hi voltes i provocar així una reflexió susceptible de convertir-se en matèria de treball, potser s'hauria de posar damunt la taula si val la pena l'esforç de fer memòria d'un temps que ens és encara massa proper, que no s'ha tacat amb

Fixar el temps

JORDI CERVERA

el color de la nostàlgia, que no s'ha difuminat amb la marca de l'enyor, un temps que encara no som capaços de declinar amb les sempre necessàries dosis de perspectiva. És clar que fixar-ho quan està passant, convertir-ho en memòria escrita en temps real també pot ser una bona manera de preservar que el mateix pas dels dies acabi transformant l'essència i la percepció concreta dels fets. Garí i les seves hores fecundes en són una bona mostra. Com sempre passa en aquesta mena de prosa, qualsevol cosa que en un moment determinat és capaç de frapar en la cuirassa de l'autor és processat de manera vertiginosa i convertit en tinta, en una biografia puntual que des d'aquell mateix moment serà sempre filtrada per allò que s'ha escrit i, així, el resultat escrit de les percepcions rebudes acabarà sent la referència obligada de qualsevol consideració posterior sobre el fet viscut. En qualsevol cas, i si fem cas d'un dels molts aforismes que esquitxen les pàgines del dietari, l'objectiu final d'aquest remenar de la pròpia consciència ha de ser necessàriament la precisió. "Si sóc injust, passeu-m'ho. Però no em perdoneu mai si sóc imprecís".